

توسعه کشت کلزا به عنوان یکی از محورهای اساسی طرح خودکفایی دانه‌های روغنی همواره مطرح بوده و ترویج کشت این محصول در تناوب با برخی محصولات نظیر گندم و افزایش عملکرد آن در واحد سطح، همواره مطرح نظر وزارت جهاد کشاورزی بوده است. مقاله ذیل که در دو قسمت تهیه شده به چالش‌های مسیر توسعه کشت کلزای پرآورد که قسمت نخست آن را می‌خوانید.

مهندس محمدرضا امیری
مهندس پرویز فصاحت
مهندس آرش طاهری

آمده هم امیدهای تازه‌ای در زراعت دانه‌های روغنی و زمستانه به وجود آورد.

این نبات، گیاهی است یک ساله که با توجه به شرایط اکولوژیک مناطق مختلف مورد زراعت قرار می‌گیرد. ریشه کلزا در مقابل هر نوع مانع موجود در خاک نظیر سنگ و فشرده‌گی‌های مختلف حساس بوده و اغلب در شرایط مزبور حالت چنگالی یافته و نفوذ آن در خاک کاهش می‌یابد؛ در نتیجه وضعیت فوق گیاه نسبت به تنش‌های رطوبتی و رس حساس خواهد شد. ارتفاع ساقه در ارقام مختلف متفاوت بوده و از ۶۰ تا ۲۰۰ سانتیمتری تغییر می‌کند. برگ‌های اصلی گیاه دارای رنگ سبز زیتونی، بدون دم‌برگ و نیمه ساقه در آغوش هستند. به طور کلی شکل این برگ‌ها بیضوی کشیده است. گل به صورت صلیبی بوده، رنگ آن در اغلب ارقام و تیپ‌ها به طور معمول زرد می‌باشد و آرایش آن به شکل خوشه‌ای بلند است.

مشکلات کاشت کلزا

در این خصوص مسایل مشابه در سه مرحله‌ی کاشت، داشت و برداشت مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. مسایل اقتصادی و بازار تولید نیز در مرحله برداشت مورد رسیدگی قرار می‌گیرند.

مشکلات کشت کلزا و دلایل عدم استقبال زارعین از توسعه کشت کلزا

قسمت اول

در جای خود قابل تقدیر و تشکر است. اما دورنمای تولید این محصول مهم کاملاً روشن و هویدا نیست. در این مقوله سعی شده است که به مشکلات تولید و دلایل عدم استقبال قابل توجه زارعین به این محصول علی‌رغم پتانسیل‌های فراوان و منحصر به فرد آن پرداخته شود. تولید کلزا در ایران از بدو شروع فعالیت شرکت توسعه کشت دانه‌های روغنی آغاز گردید. در آن سال‌ها بررسی‌های ترویجی بر روی رقم سوئدی اوره (۵۷۰) که کلزایی از گروه یک صفر حساب می‌شد و در زراعت بهاره صورت می‌گرفت، انجام شد ولی به دلیل عدم موفقیت زراعی و بالا بودن استاندارد روغن ایران، گسترش آن بسیار محدود گردید. با تولید ارقام جدید مطالعاتی توسط موسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر در ایستگاه‌های مختلف کشور، به ویژه دو ایستگاه تحقیقاتی دشت نازساری و عراقی محله گرگان صورت گرفت که نتایج حاصله نشانگر توان قابل ملاحظه کلزا در زراعت پاییزه در مناطق شمالی کشور بود. به موازات این بررسی‌ها چندین بررسی تحقیقاتی توسط شرکت توسعه‌ی کشت دانه‌های روغنی و کمیته دانه‌های روغنی به عمل آمد که نتایج آن نیز به قابلیت زراعت کلزای پاییزه به عنوان یک زراعت قابل جایگزینی در تناسب با گندم در سواحل دریای خزر تاکید ضمن آن که راندمان‌های به دست

اگرچه طی دهه‌های گذشته کشور ما توانسته است در زمینه تولید غلات و سایر محصولات زراعی و باغی قدم‌های قابل توجهی بردارد، اما در زمینه تولید روغن به شدت وابسته است. پنج گزینه‌ای که برای تامین روغن کشور معرفی شده عبارتند از سویا، آفتابگردان، گلرنگ، کنجد و کلزا. کلزا دارای خصوصیات منحصر به فردی است که در بین این محصولات از موقعیت ویژه‌ای برخوردار بوده و طی سال‌های اخیر فعالیت‌های گسترده‌ای جهت توسعه کشت آن به عمل آمده است. میزان سطح زیرکشت کلزا بنا به اظهارات کارشناسان مربوطه در سال جاری به حدود ۲۹۰ هزار هکتار رسیده که قابل توجه است، اما اکثر زارعین از کشت این محصول راضی نبوده‌اند و میزان تولید آن در واحد سطح با متوسط جهانی تفاوت قابل ملاحظه‌ای داشته است. اگرچه رسیدن به این سطح زیرکشت در کشور طی سال‌های اخیر حاصل تلاش و پیگیری مجدانه مسوولین و مجریان این طرح بوده که

فروش واحدهای گلخانه‌ای در شهرک گلخانه‌ای آوه
 (۱۳۰ کیلومتری تهران در مجاورت اتوبان)
 با مدیریت خود و مشارکت بانک کشاورزی، اشتغال و تولید را در دامن طبیعت تجربه کنید
 تلفن تهران: ۰۲۱-۲۳۳۴۱۲۵۰ همراه: ۰۹۱۲۱۱۸۶۲۲۹ تلفن شهرک گلخانه‌ای: ۰۲۳۳۴۲۲۶-۰۲۵۵
 سایت اینترنتی شهرک گلخانه‌ای آوه: WWW.KDA.IR

الف) مشکلات کاشت

۱- تاریخ کاشت

یکی از مسایل بسیار مهم در کاشت کلزا، تاریخ کاشت محصول است. اگر تاریخ مناسب رعایت نشود، بدون شک بر اثر سرماهای زمستان گیاه آسیب دیده و اغلب کل محصول از بین می رود. گیاه قبل از ورود به مرحله سرما باید حداقل ۷-۸ برگ باشد تا به خوبی بتواند سرمای زمستان را تحمل کند. تاریخ کاشت در اکثر نقاط از جمله استان تهران اول تا نهایت پانزدهم مهرماه است و در مناطق گرمتر این تاریخ به بیستم مهرماه نیز می رسد. رعایت این تاریخ برای اکثر زارعین که اقدام به کاشت دو محصول در زمین خود می نمایند مقدر نیست. به عنوان مثال اغلب زارعین و مجتمع های کشاورزی و دامپروری اقدام به کاشت جو یا دیگر غلات می کنند و بلافاصله پس از برداشت آن اقدام به کاشت ذرت علوفه ای می نمایند که مرحله ی برداشت ذرت اغلب به تاریخ بعد از مهرماه موکول می شود. از طرفی صرفه ی اقتصادی تولید کلزا به تنهایی با کاشت دو محصول فوق الذکر برابری نمی نماید لذا کشاورز متضرر می شود. اصولاً اگر تولید گندم و یا جو به تنهایی نیز بیش از پنج تن باشد، بنا به

اظهار نظر کارشناسان کشت کلزا اقتصادی نخواهد بود و صرف با کاشت گندم وجو است.

۲- تاریخ اولین و دومین آبیاری

تاریخ اولین آبیاری در کشت کلزا بسیار مهم است. در واقع تاریخ کشت توام با تاریخ اولین آبیاری است. متأسفانه اغلب زارعین به این نکته مهم توجه نمی کنند و براساس آنچه در خصوص غلات رایج است عمل می نمایند و پس از کشت منتظر باران های پاییزی می شوند، لذا گیاه رشد لازم جهت ورود به دوره ی سرما را نکرده و در زمستان آسیب می بیند. تاریخ دومین آبیاری نیز در کشت کلزا به اندازه ی اولین آبیاری مهم است زیرا بذر کلزا اپی ژیل است و هنگام جوانه زدن از خاک خارج می شود. آبیاری دوم در تعداد بوته ی سبز شده فوق العاده موثر است. بهترین فاصله در آبیاری بنا به اظهار کارشناسان یک هفته است، که این فاصله در خاک های مناسب کشت کلزا باید رعایت شود.

۳- آماده سازی زمین کشت کلزا

با توجه به ریز بودن بذر کلزا لازم است بستر سازی با دقت و وسواس خاص انجام شود تا هنگام جوانه زدن، تماس لازم بذر با خاک عملی گردد. در این خصوص نیز اغلب زارعین شبیه به کشت غلات عمل می کنند و حال آنکه برای آماده سازی بستر کلزا باید عملیات خاک ورزی بیشتری انجام داد و خاک نرمتری آماده کشت نمود. برای این منظور زمین باید فاقد شیب تند باشد و به اندازه ی کافی صاف و یکنواخت گردد. همچنین رعایت عمق کاشت در کاشت کلزا فوق العاده حساس است، زیرا همان طور که گفته شد بذر کلزا از نظر ذخیره ی غذایی برای جوانه زنی و شروع رشد فقیر است و باید سریعاً جوانه بزند، لذا حداکثر عمق کاشت لازم برای بذر کلزا سه سانتی متر توصیه شده است.

۴- انتخاب خاک مناسب جهت کشت کلزا

خاک مناسب برای کشت کلزا با pH مناسب ۶ تا ۷ است و pH پایین تر از ۵/۵ عملکرد را به شدت کاهش می دهد، لذا کشت کلزا در خاک های اسیدی مناطق شمال توصیه نمی شود. سطح توقع کلزا از غلات کمی بیشتر است، لذا توصیه لازم این است که از اختصاص خاک های فقیر مزرعه به کشت این

محصول خودداری گردد و حداقل خاک های مناسب کشت غلات را به این موضوع اختصاص دهند. این موضوع نیز توسط زارعین رعایت نمی شود و در نتیجه عملکرد مطلوب حاصل نمی گردد و کشاورز از کشت این محصول در سال های بعد نیز سرخورده می شود.

۵- معرفی ارقام مناسب

در این خصوص موسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر ارقامی جهت مناطق مختلف کشور معرفی نموده است و این مشکل به صورت محسوس در میان کارشناسان مطرح نبوده، اما با توجه به نوبا بودن کشت این محصول و عدم سابقه طولانی اصلاحی و تحقیقاتی، همچنین با توجه به این که سطح کشت در اکثر مناطق محدود و هنوز مشکلات مشابه خود را نمایان نکرده است، به نظر می رسد در زمینه اصلاح و معرفی واریته های مناسب هر منطقه باید به مسایلی از قبیل بقا در زمستان و مقاومت به نوسانات دمایی، سایر خصوصیات مورد نظر زارعین از جمله زودرس بودن و همچنین درصد روغن مناسب و غیره توجه شود. در این خصوص با توجه به تنوع زیاد آب و هوایی و نوسانات دمایی در سطح کشور ما، پرداختن به چنین موضوعی مستلزم گشودن باب جدیدی در زمینه ی تحقیقات و اصلاح نژاد است.

۶- بذر کار مناسب کشت کلزا

همان طور که قبلاً اشاره شد کلزا دارای بذریزی است که بالتبع کاشت مناسب و یکنواخت آن مستلزم دقت فراوانی است. میزان بذر مورد نیاز آن هشت کیلوگرم در هکتار است که در صورت استفاده از بذر کار مناسب این میزان تا ۶ کیلوگرم نیز قابل اجرا است. بذر کارهای مناسبی که برای این منظور استفاده می شوند، بذر کار همدانی و ردیف کار است. در منطقه فیروزکوه از بذر کار مخصوص پیاز نیز استفاده کرده اند و نتیجه قابل توجه بوده است. اغلب بذر کارهای موجود و فعال در بخش کشاورزی با سن و مصرف زیاد قابل تنظیم برای کشت کلزا نیستند و صفحات تنظیم آنها فرسوده و مستهلک است. لذا این موضوع نیز مستلزم توجه و التفات مسوولین ذی ربط است که باید نسبت به معرفی بذر کار مناسب یا ارایه شیوه کاشت با ادوات سنتی و قدیمی به گونه ای که کشاورز قادر باشد بذر را در فواصل و عمق مناسب کشت کند، اقدام کنند.

فروش واحدهای گلخانه ای در شهرک گلخانه ای آوه
 (۱۳ کیلومتری تهران در مجاورت اتوبان)
 با مدیریت خود و مشارکت بانک کشاورزی، اشتغال و تولید را در دامن طبیعت تجربه کنید
 تلفن تهران: ۰۲۱-۲۲۳۳۱۲۵۰ همراه: ۰۹۱۲۱۱۸۲۲۲۹ تلفن شهری گلخانه ای: ۰۲۵۵-۲۲۳۳۲۲۶
 سایت اینترنتی شهرک گلخانه ای آوه: WWW.KDA.IR